

EKSPRESSI ARHIIVIST: Presidendi teenetemärgi pälvinud Estonia esitantsija võitleb oma elu eest: "Kui Tolik on rahutu, siis võtan ta pea kaissu ja ta rahuneb"

Haigekassa ei toeta harvaesineva haigusega võitleva Estonia esitantsija Anatoli Arhangelski (44) ravi Itaalia haiglas. Tema balletisolistist abikaasa Marika Muiste (42) on jätnud lavakarjääri ja elab seitsmendat kuud haiglas mehe kõrval.

Täiendatud 5.03.2023: 3. märtsi õhtul lahkus meie seast Eesti Rahvusballeti pikaajaline esitantsija Anatoli Arhangelski. Sügav kaastunne kõigile lähedastele. Avaldame uuesti 2022. aasta veebruaris kirjutatud loo.

„See oli kohutav. Me ei maganud vist tundigi järjest,“ kirjeldab Marika Muiste järjekordset ööd harvaesinevat haigust põdeva abikaasa, Eesti rahvusooperi esitantsija Anatoli Arhangelski kõrval. „Ja täna sajab.“

Anatoli ja Marika on seitsmendat kuud Udine haiglas. See asub Põhja-Itaalias, Veneetsiast umbes tunnise autosõidu kaugusel. Nende päralt on teisel korrusel asuv palat, mille seinal olevad jõulukaunistused Pähklipureja ja baleriin viitavad patsiendi taustale – Anatoli tantsis balletis „Pähklipureja“ nimitegelast ja Marika baleriini rolli.

Palati seintel on tütre ja poja joonistused isale. Icoonid. Marika näitab aknalauda, kus ta kasvatab orhideesid, ning avokaadokivi, kust on võrsunud esimesed rohelised lehed.

Anatoli lebab voodis, pea veidi kõrvale keeratud, ta on kõnevõimetu, liikumatu, peaaegu kaotanud nägemise.

Marikast on saanud oma mehe hooldaja, õde, füsioterapeut ja kokk. „Ma arvan, et ma ei tantsi enam,“ annab Marika mõista, et tema 23 aastat kestnud balletikarjäär on läbi.

Tööle viis tema mõtted mõne nädala tagune uudis, et Anatoli on esitatud riiklikule kultuuripreemiale väljapaistva loominguulise tegevuse eest. Marika luges abikaasale uudise ette.

„Mul oli hea meel, et teda on märgatud, sest ta pole mitte ainult hea tantsija, vaid ka hea inimene. Kui kellelgi juhtus teatris trauma, oli ruttu vaja asendust, ja tema alati läks ja päästis õhtu, mitte kunagi ei öelnud ära. Temaga juhtunu on nii ebaõiglane. Ma loodan väga, et ta saab sellest tunnustamisest aru. Ta

ekspress.ee

Rahvusooper Estonia
Eesti Rahvusballett
Teater

kuulab, aga ei suuda vastata.“

Kõrvuti teekonnal

Kaheaastase vanusevahega Anatoli ja Marika teed on liikunud kõrvuti ja sarnaselt – pärast balletikooli läksid mõlemad tööle Estoniasse, aastal 2003 sai mõlemast solist.

„Mina olin kümnene, kui balletikooli läksin, Tolik oli seal juba ees. Aga ma ei märganud teda enne kui alles teatris,“ räägib Marika. 2005. aastal tuli lavale ballett „Shannon Rose“, kus nad mõlemad tantsisid peaosas.

„Anatoli armus minusse, hakkas mulle pärast iga etendust lilli saatma, alla kirjutas alati A.A. Ma iga kord tänasin teda, kuid see oli kõik: ma olin suhtes sel ajal ja ta teadis seda. Ta jäi alati džentelmeniks, ei teinud ühtegi liigutust, et mind välja kutsuda või midagi. Vaikselt ootas.“

Marika hakkas seepeale samuti Anatolit rohkem märkama.

„Ta oli nii rahulik alati, kahe jalaga maa peal, kunagi ei tujutsenud. Mind võlus, et ta jäi igas olukorras rahulikuks, ka siis, kui midagi kohe välja ei tulnud. See andis mulle turvatunde.“

Kui Marika nõustus lõpuks Anatoliga kohtama minema, kinkis mees talle juba kolmandal korral kihlasõrmuse.

„Ta andis mõista, et on tõsiste kavatsustega. Meil polnud sel ajal veel mingeid füüsilisi kontakte, aga see näitas tema olemust – ta oli väga konservatiivne, väga usklik. Tema jaoks oli pere number üks.“

Kui ühel hetkel hakkas paar rääkima lastest ja Marika oli valmis balletilavalt mõneks ajaks lahkuma, ei kujutanud Anatoli ette, et lapsed võiksid sündida väljaspool abielu.

„Ülesin, et mina pole kunagi unistanud abiellumisest. Teatasin, et kui mul tuleksid pulmad, siis ma tõenäoliselt põgeneksin sealt.

Ma ei uskunud abielu. Kuidas ma saan anda lubaduse, et pean olema oma mehe kõrval heas ja halvas, kui ma ei tea, mis elus hakkab juhtuma? Kuidas ma saan sellist vannet anda? Olin täielikult abieluvastane. Aga Tolik ütles, et last ei saa sünnitada perekonda, kui ema ja isa pole abielus.“

Marika andis veidi järele, öeldes, et suurt pidu ta ei taha, rahagi polnud selle jaoks.

„Ja siis pakuti Tolikule tööd Ameerikas. Aga tema, kes on väga kodune inimene ja kellele meeldis just Rahvusooperis olla, ei ole üldse selline, kes üksi läheks kaugemale ja veel võõra partneriga tantsima. See tekitas talle kohe stressi. Ta ütles, et läheb Ameerikasse ainult selleks, et me saaksime abielluda. Ma olin

nõus: davai, teeme siis! Aga võimalikult ruttu, muidu mõtlen veel ümber,“ naerab Marika.

Marika heidab pilgu Anatolile. Ta on kindel, et mees kindlasti kuuleb ja mäletab seda lugu.

Anatolil on silmad pärani lahti, justkui kuulataks.

Nad registreerisid oma abielu 2. augustil 2012. aastal, järgmisel päeval oli laulatus Toompeal Aleksander Nevski katedraalis.

Aasta hiljem sündis tütar Sofia, kolm aastat hiljem poeg Simon.

„Kui tütart jäin ootama, oli mul lavastuses „Manon“ peahoora roll, jäin kohe koju. Ei saa tantsida sellist rolli, kui oled lapseootel. Kui poega ootas, olin veel viiendal kuulgi laval.“

Anatolist sai pühendunud pereisa, kes sõitis teatrisse alati viimasel hetkel, sest tahtis lastega võimalikult palju koos olla. Pärast etendust ei läinud teatris isegi duši alla, vaid kiirustas kohe koju ja pesi alles seal.

„Anatoli oleks kas või viit last tahtnud. Ta ütles ikka, et annab jumal lapse, annab ka leiva. Tema jaoks oli oluline, et lastel oleks ema ja isa, ta ei mõistnud, kuidas saab lahku minna, kui on peres lapsed.“

Marika on mõelnud, et Anatoli suur kiindumus laste ja pere vastu võib tulla tema enda lapsepõlvest. Anatoli isa oli surres vaid 33aastane, pianistist ema kasvatas kolm last üksi üles.

Sellest ajast on Marika alati imetlenud oma abikaasat: „Kui ta tuli lavale, siis alati mõtlesin, et mul on ikka nii ilus mees! Ürgmees.“

Marika peab Anatoli üheks tähelepanuväärseimaks rolliks nimiosa lavastuses „Modigliani – neetud kunstnik“, mille Toomas Edur just Anatoli jaoks lavastas. Üks kriitik kirjutas hiljem, et just selle rolliga tantsis Anatoli end maailma paremikku. Rolli eest sai Anatoli ka ERGO teatripreemia.

Ürgne olemus kajastus ka nende elus, sest suviti elas kogu pere metsas telgis, peamiselt Vormsil ja Hiiumaal. Telk oli kõrge ja kahetoaline, väliköögi ja muu eluks vajalikuga.

Enne abiellumist käis Anatoli balletitantsijast venna Vladimiriga telkimas ja tegeles pühendunult fotograafiaga.

„Ta võis istuda terve päev, et oodata mingit looma. Kui lapsed tulid, oli seda võimatu jätkata,“ meenutab Marika. „Kui ma olin üheksandat kuud rase, olime Vormsil. Kõik ütlesid, et loll, mine tagasi linna. Aga mul olid kõik käsiraamatud kaasas, et kui peaks sünnitama, siis saame hakkama.“

Koroonakevade algus oli perele justkui õnnistuseks – nad luusisid koos lastega läbi peaaegu kõik Tallinna ümbruse

metsad. Veeretasid end lumistest nõlvadest alla ja jälgisid linde. Suveks kolisid taas metsa telki.

„Lastega looduses olla on kõige kergem üldse – mida teha linnas suvel lastega?“

Mullune suvi oli esimene, kui Anatoli enam metsa ei pääsenud.

Koroonahaiguse tüsistus

Möödunud aasta veebruaris haigestusid paljud Rahvusooperi balletitrupist koroonasse, teiste hulgas ka Anatoli. Tal oli kaks nädalat kõrge palavik, üle 39.

„Ta tahtis ainult vaikuses ja pimeduses olla, lapsed seda muidugi ei lasknud,“ kirjeldab Marika, kellel koos lastega õnnestus haigusest pääseda.

Kui Anatoli aprilli lõpus tagasi teatrisse tööle läks, kurtis ta silmanägemise ähmastumist.

„See on kindlasti magamatus ja väsimus, sest lapsed on meil väga aktiivsed tegelased,“ pakkus Marika.

Anatolile tegi muret ka ootamatult kehvaks muutunud koordinatsioon.

„Jälle pakkusin, et oleme ju nii kaua lavalt eemal olnud, tõenäoliselt sellest. Vorm ju kaobki kiiresti. Kuigi ma otseselt ei süvenenud tema kurtmisse, oli see minu jaoks häirekell – Anatoli pole kunagi elus kurtnud. Mitte kunagi ta ei kaeba! Isegi jalatraumast ei räägi, kuigi ma näen, et tal on kodus jääkott jalal. Aga nüüd ta rääkis!“

Mais, pärast „Alice imedemaal“ etendust rääkis Anatoli, et tantsides oli tal kogu aeg tunne, et ta kukub pikali. Pea käib ringi.

„Ja siis ta võttis äkki haiguslehe – mulle ütlemata. Sain aru, et nüüd on midagi väga valesti. Ta pole kunagi olnud haiguslehel. Modiglianit tantsis kõhugripiga, pauside ajal lamas kulisside vahel pikali.“

Arstid vaatasid Anatoli üle, vererõhk küll kõikus suurelt, kuid midagi erilist ei järeldatud.

Anatoli kurtis, et näeb uduselt ning Marika hakkas abikaasat jälgima.

Ta märkas, kuidas mees kallab klaasi vett, aga ikka läheb mööda. Märkas, kuidas mehe vasak käsi tõmbus kramplikult kõhule. Kas see võib insult olla?

„Küsisin, et kas ise paned käe sinna. Aga ei, käsi ise läheb nii. Sain aru, et midagi on väga valesti.“

Ühel kevadpäeval läks Anatoli lastega jalutama ja Marika nägi aknast, et abikaasa, poiss õlgadel istumas, tütar käekõrval,

vaarub mööda tänavat, nagu oleks maani purjus.

„Ta ei taarunud isegi siis, kui ta oli alkoholi joonud,“ teab Marika, kelle jaoks oli see märk, et nüüd on asi tõsine. Kiirabi viis Anatoli Ida-Tallinna keskhaiglasse (ITKH), kuid kolm päeva hiljem saadeti mees koju.

„Ma ei saa aru, miks selline otsus – ma ju näen, et temaga on kõik väga valesti,“ küsis Marika arstilt. Ja sai vastuseks: „Teie jääge oma balleti juurde, mina olen siin töötanud üle 20 aasta. Võin teile kinnitada, et teie abikaasa on terve.“

Marika süda ütles midagi muud ja ka usaldus arstide suhtes löi kõikuma. Koju Anatoli sellises seisus jääda ei saanud, ja uuesti ITKHsse sattuda samuti ei tahtnud. Nad mõtlesid välja plaani, kuidas pääseda Põhja-Eesti regionaalhaiglasse.

Anatoli ja Marika läksid Mustamäe metsa ja kutsusid kiirabi sinna.

„Aga kui kuulsime, et kiirabi viib Anatoli ikkagi tagasi samasse haiglasse ja sama arsti juurde, hakkasime nutma. Sel korral pandi Anatolile epilepsia diagnoos. Imestasin, et kuidas nüüd äkki ei olegi terve,“ räägib Marika.

Kuid meditsiin osutus tema abikaasa puhul siiski jõuetuks. Anatoli ei rääkinud enam, ei saanud liigutada. Ravi polnud, sest polnud täit kindlust diagnoosi suhtes.

„Tolik alguses nuttis väga palju. Kui näitasin pilte, mida me lastega tegime, siis ta hakkas kurbusest nutma, et ei saa ise seda kõike kaasa teha. Ma ei kujuta ette, mida ta üle elab.“

Viimaseks piisaks kahtluse ja umbusu karikasse sai seljaüdiiproovi kaotsimine.

„Ootasime tulemust poolteist nädalat, see oli meile väga raske aeg. Aga teel laborisse oli proov kaduma läinud, taheti teha uus. Keeldusime. Meid oli koheldud ääretult halvasti, hakkasime ravi mujalt otsima.“

Anatoli õde elab Itaalias ja nii leiti Udine haiglast neuroloog Gian Luigi Gigli, kes on varem sarnaste sümptomitega haigete elu päästnud eksperimentaalse dieettraviga.

Dr Gigli palus saata iga päev Anatolist videoid, kuni palus mehe nende haiglasse tuua.

2021. aasta 23. juulil jõudis Anatoli Udine haiglasse. Uuringute järel tuli diagnoos – harvaesinev prioontõbi ehk Creutzfeldti-Jakobi tõbi ehk spastiline pseudoskleroos. Arstid ütlesid, et järgmised kuus kuud on kriitilised. Pole kindlat tõestust, et haigus võib olla COVID-19 tüsistus, kuid seda dr Gigli siiski

oletab.

„Algus oli väga raske,“ räägib Marika. „Olin totaalselt magamata, hoidsin teda kinni, et ta ei kukuks voodist välja. Nägin tema näos palju hirmu, ma ei kujutanud ette, et mu pisarad võiksid kunagi lõppeda. Mõni päev võis tervenisti minna nii, et rahustasin teda, sest ta nägi hallutsinatsioone. Näiteks vajub keel suust välja, lõug läheb krampi, ta hammustab end verele, ja me ei saa keelt kätte. Kui palju on olnud õudseid hetki meil. Oli periood, kus õed sidusid ta käed voodi külge, sest ta kogu aeg kiskus kõike. Ma nii kahetsen, et lasin seda teha, sest see ajas ta veel rohkem paanikasse. Aga kui ma pidin minema poodi ja süüa tegema, siis nad ei saanud ju istuda tema voodi serval. Nii oli lihtsam.“

Creutzfeldti-Jakobi tõvele on iseloomulikud kiiresti süvenevad tahtmatud liigutused, halvatus, kõne- ja nägemishäired – kõik see juhtus ka Anatoliga.

Viimased tomograafiauuringud siiski näitavad, et haigus praegu ei progresseeru. Kriitiline aeg on möödunud.

Marika märkab, et Anatoli reageerib rohkem helidele ja häälele, näeb varjusid ja kujusid. „Kui talle midagi ei meeldi – tahab asendit vahetada või midagi vaevab –, teeb ta mingit häält, mõmiseb, annab märku. See on uus asi, seda enne polnud. Kui ta enne sirutas käsi, siis nüüd sirutab ka jalgu. Varem ta seda ei teinud. Midagi tuleb, aga see tuleb nii raskelt.“

Olulise osa edust võib Marika enda arvele kirjutada, sest just tema teeb mehele iga päev eritoite.

Marikal on Udines küll üüritud väike korter, kuid ta pole seal ühtegi ööd olnud.

Korteris kasutab ta vaid kööki söögitegemiseks. Ostab kogu toidu oma raha eest, sest haigekassa ei toeta Anatoli erimenüüd ega muud ravi.

Haigekassa pressiesindaja Heidi Kukk selgitab, et perekond teadis, et kui nad lähevad ravile Itaaliasse, siis haigekassa seda ei rahasta.

„Eksperimentaalset ehk vähese tõenduspõhisusega ravi ei rahasta haigekassa ei Eestis ega ka välisriigis.“

Praegu saab Anatoli ravi tänu Eesti balletiliidu avatud sihtotstarbelise fondile, kuhu koguti suvel annetusi 152 000 eurot.

Elu haiglas

Päev algab kell 6, kui Marikal on abikaasa jaoks valmis sidrunist pressitud mahl sooda ja veega. Kell 7 tuleb anda organismi

puhastav jook, mille Marika segab valmispulbrist. Kolm korda päevas annab ta püreestatult eritoitu. Kolm korda nädalas on kala, kord nädalas veiseliha, lõunaks alati salatid, millest polnud Marikal aimugi.

Süüa Anatoli ise ei saa, toitmine käib gastrotoomi kaudu otse makku. Kui enne süstisid toitu õed, siis nüüd teeb Marika seda ise.

„Tänu dieedile on ta heas vormis, arstid ka imestavad, et kehaline struktuur on taastunud. Lihaseid on küll kadunud... Praegu pannakse teda juba seisulauale, kogu aeg mõõdetakse vererõhku ja südame tööd.“

Mõni nädal tagasi sai ühe Udine haigla arsti abikaasa sama diagnoosi. Kuna arstil on mõeldamatu hakata abikaasale dieettoite tegema, pakkus Marika, et võib ju kaks portsu teha.

„Nüüd jooksen nimekirjadega mööda poode. Toidan mõlemaid.“ Aeg-ajalt, ehkki harva, peab Marika siiski Eestis käima, sest lapsed elavad endiselt kodumaal ja ta igatseb ka neid.

Vanaemade abiga on lapsed hästi hoitud. Marikale omakorda on suureks toeks Anatoli õde, kes elab 40 minuti sõidu kaugusel haiglast ja käib samuti abiks.

„Mulle on juba öeldud, et mind on rohkem vaja kodus lastele, kuid ma tean, kuidas minu lähedalolek Anatolit aitab. Näiteks selle arsti naisel on keeruline, ta on suurema osa ajast ükski, ma kuulen, kuidas ta karjub. Kui Tolik on rahutu, siis ma võtan ta pea oma kaissu ja ta rahuneb.“

Marika ütleb, et on hea meelega oma abikaasa hooldaja.

„Alguses hooldajad pesid teda, kuid teda häiris võõraste puudutus, ja ma hakkasin neid aitama. Nüüd ma pesen ise Tolikut. Üksi. Mul on kõik nipid selged. Kui mõnel päeval tunnen, et selg on läbi, siis puhkan ja lasen teistel teha.“

Marika teab, et temalgi tagasiteed lavale enam ei ole. „Vanasti arvasin, et karjääri lõpetamine on väga raske, aga praegu ma ei karda enam. Mind on siin vaja rohkem kui laval.“

Talle on praegu tähtis, et kõik armastavad Anatolit. Ta on näidanud arstidele, õdedele ja hooldajatele videoid Anatoli tantsijakarjäärast.

„Nad on temast vaimustunud! Kõik tahavad aidata. Ma tunnen, et pole siin ükski. Kordagi pole keegi siin mu peale käratanud või halvasti öelnud. Eestis sai Anatoli haiglas sõimata, et voodisse pissis, sest ei suutnud enam käia... Siin on inimlikkus, mis teeb inimesed ilusaks. Personal hoolitseb mitte ainult Toliku, vaid ka

minu eest. Kui nad näevad, et nutan, öeldakse, et mine jaluta, me vaatame ise Tolikut. Nad on nii südamlikud. Kõik tahavad kuidagi aidata. Näiteks sain tuttavaks haigla ees ühe naisega, kellega suhtlesime Google Translate'i abil – ta hakkas mulle iga päev tooma karpidega kodust toitu. Mõni pakub autot, kui mul on vaja poest toiduaineid tuua.“

Aeg-ajalt paneb Marika palatipõrandale joogamati, venitab ennast ja võimleb. Laseb abikaasale ilusat muusikat. Marikaga on juba ühendust võtnud kohalik balletistuudio, kes sooviks teda õpetajaks.

„Aga praegu mul ei ole mõtet mingeid plaane teha. Elan päev korraga,“ sõnab Marika.

Kui intervjuu lõpeb, poeb ta Anatoli juurde ja helistab lastele. Videokõne kaudu saavad nad taas neljakesi koos olla.